

YOSH QUTQARUVCHILAR

*Avliyayev Axat Tursunovich**Surxondaryo Viloyati Jarqo 'rg'on tumani**2-son texnikumi Ishlab chiqarish ta'lim ustasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada yosh qutqaruvchilarni tayyorlashning ahamiyati, ularning favqulodda vaziyatlarda harakat qilish ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni va kasbiy tayyorgarligining asosiy yo'nalishlari yoritib beriladi. Shuningdek, o'quvchilarda tezkorlik, jasorat, mas'uliyat va jamoada ishlash kabi muhim fazilatlarni rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlar va treninglarning o'rni tahlil qilinadi. Maqolada yosh qutqaruvchilarni tayyorlash orqali inson hayotini saqlab qolish va xavfsizlik madaniyatini shakllantirishning dolzarbligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: yosh qutqaruvchi, favqulodda vaziyatlar, qutqaruv ishlari, xavfsizlik, tezkorlik, jasorat, birinchi yordam, amaliy mashg'ulotlar, treninglar, jamoaviy ishlash, kasbiy tayyorgarlik, hayotni saqlash, himoya vositalari, xavfsizlik madaniyati, fuqarolar muhofazasi

Аннотация: В данной статье рассматривается значение подготовки юных спасателей, процесс формирования у них навыков действий в чрезвычайных ситуациях, а также основные направления их профессиональной подготовки. Особое внимание уделяется роли практических занятий и тренировок в развитии таких качеств, как оперативность, смелость, ответственность и умение работать в коллективе. В статье также обосновывается актуальность подготовки юных спасателей для сохранения жизни людей и формирования культуры безопасности.

Ключевые слова: юный спасатель, чрезвычайные ситуации, спасательные работы, безопасность, оперативность, смелость, первая помощь, практические занятия, тренировки, командная работа, профессиональная подготовка, сохранение жизни, средства защиты, культура безопасности, гражданская защита

Annotation: This article examines the importance of training young rescuers, the process of developing their skills to act in emergency situations, and the main directions of their professional preparation. Particular attention is paid to the role of practical exercises and training in developing such qualities as promptness, courage, responsibility, and teamwork. The article also substantiates the relevance of preparing young rescuers for saving human lives and fostering a culture of safety.

Keywords: young rescuer, emergency situations, rescue operations, safety, promptness, courage, first aid, practical exercises, training, teamwork, professional training, life-saving, protective equipment, safety culture, civil protection

Bugungi kunda favqulodda vaziyatlar sonining ortib borishi, tabiiy ofatlar va texnogen avariylar xavfining kuchayishi jamiyatda xavfsizlik masalasiga bo'lgan e'tiborni yanada oshirmoqda. Bunday sharoitda inson hayotini saqlab qolish, tezkor va to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yosh avlodni qutqaruvchilik faoliyatiga tayyorlash, ularda favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish malakasini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yosh qutqaruvchilarni tayyorlash nafaqat maxsus bilim va ko'nikmalarni egallashni, balki jasorat, mas'uliyat, intizom va jamoada ishlash kabi muhim insoniy fazilatlarni rivojlantirishni ham talab etadi. Bu jarayonda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg'ulotlar, treninglar va simulyatsiyalar alohida o'rin tutadi. Chunki aynan amaliy faoliyat orqali o'quvchilar real vaziyatlarga yaqin sharoitda harakat qilishni o'rganadi.

Shuningdek, yosh qutqaruvchilarni tayyorlash jarayoni ularda xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa nafaqat ularning o'z hayotini, balki atrofdagi insonlarning hayotini ham himoya qilishga tayyor bo'lishini ta'minlaydi. Zamonaviy ta'lim tizimida bunday tayyorgarlikni tashkil etish o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu boisdan, yosh qutqaruvchilarni tayyorlash, ularning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, hamda favqulodda vaziyatlarda samarali harakat qilishga o'rgatish bugungi kunning muhim va dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada aynan shu yo'nalishdagi asosiy jihatlar yoritib beriladi.

Yosh qutqaruvchilarni tayyorlash tizimi zamonaviy ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarda favqulodda vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish, inson hayotini saqlab qolish va xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishni nazarda tutadi. Ushbu jarayon kompleks yondashuv asosida tashkil etilib, nazariy bilimlar, amaliy mashg'ulotlar, psixologik tayyorgarlik hamda jamoaviy faoliyatni o'z ichiga oladi.

Avvalo, nazariy tayyorgarlik yosh qutqaruvchilarning bilim asosini tashkil etadi. O'quvchilarga favqulodda vaziyatlarning turlari — tabiiy ofatlar (zilzila, suv toshqini, ko'chki), texnogen hodisalar (yong'in, portlash, ishlab chiqarishdagi avariylar) hamda ijtimoiy xavfli holatlar haqida batafsil ma'lumot beriladi. Har bir vaziyatda xavf darajasini aniqlash, to'g'ri baholash va xavfsiz harakat qilish algoritmlari o'rgatiladi. Bu bilimlar o'quvchilarda tezkor fikrlash va vaziyatni to'g'ri tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Amaliy tayyorgarlik esa yosh qutqaruvchilarni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki nazariy bilimlar amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlanadi. O'quvchilar maxsus treninglar davomida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, jabrlanganlarga yordam berish, ularni xavfsiz hududga evakuatsiya qilish, turli qutqaruv vositalaridan foydalanish kabi muhim amaliy ko'nikmalarni egallaydi.

Jumladan, sun'iy nafas berish, yurakni tashqi massaj qilish, qon ketishini to'xtatish, kuyish va sinish holatlarida birinchi yordam ko'rsatish kabi harakatlar muntazam mashqlar orqali avtomatik darajaga yetkaziladi.

Bundan tashqari, yosh qutqaruvchilarni tayyorlashda jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Favqulodda vaziyatlarda samarali faoliyat yuritish ko'p jihatdan jamoaning hamjihatligi va o'zaro muvofiqlashgan harakatlariga bog'liq. Shu sababli o'quvchilarni guruhlariga bo'lib ishlash, rollarni taqsimlash, liderlik va mas'uliyatni his qilish kabi jihatlariga alohida e'tibor qaratiladi. Jamoaviy mashg'ulotlar orqali o'quvchilar bir-biriga yordam berish, tezkor qaror qabul qilish va umumiy maqsad yo'lida hamkorlik qilishni o'rganadi.

Yosh qutqaruvchilarni tayyorlashda psixologik barqarorlikni shakllantirish ham muhim omillardan biridir. Favqulodda vaziyatlar ko'pincha insonda qo'rquv, vahima va stress holatini yuzaga keltiradi. Bunday vaziyatda to'g'ri harakat qilish uchun inson ruhiy jihatdan tayyor bo'lishi zarur. Shu bois maxsus psixologik treninglar orqali o'quvchilarda o'zini boshqarish, hissiyotlarni nazorat qilish, sovuqqonlik bilan qaror qabul qilish va murakkab sharoitlarda bardoshli bo'lish ko'nikmalari shakllantiriladi.

Shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish yosh qutqaruvchilar tayyorgarligini yanada samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. Interaktiv o'quv dasturlari, simulyatsion mashg'ulotlar, virtual trenajyorlar va video darslar yordamida o'quvchilarga real hayotga yaqin sharoitlar yaratiladi. Bu esa ularning bilim va ko'nikmalarini yanada mustahkamlab, amaliy faoliyatga tayyorligini oshiradi.

Bundan tashqari, yosh qutqaruvchilarni tayyorlash jarayoni ularda xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga ham xizmat qiladi. O'quvchilar nafaqat o'z hayotini, balki boshqalarning hayotini ham qadrlashni o'rganadi. Ular xavf-xatarni oldindan sezish, ehtiyot choralarini ko'rish va profilaktik tadbirlarni amalga oshirish ko'nikmalariga ega bo'ladi. Bu esa jamiyatda umumiy xavfsizlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, yosh qutqaruvchilarni tayyorlash tizimi har tomonlama mukammal yondashuvni talab etadi. Nazariy bilimlar, amaliy mashg'ulotlar, jamoaviy hamkorlik va psixologik tayyorgarlikning uyg'unligi orqali yuqori malakali, mas'uliyatli va jasoratli yoshlar tarbiyalanadi. Bu esa kelajakda favqulodda vaziyatlarda inson hayotini saqlab qolishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, yosh qutqaruvchilarni tayyorlash bugungi kunda jamiyat xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etuvchi ustuvor yo'nalishlardan biridir. Favqulodda vaziyatlar sonining ortib borishi, tabiiy va texnogen xavf-xatarlarning kuchayishi sharoitida inson hayotini saqlab qolishga qodir, bilimli va tayyor kadrlarni tarbiyalash zarurati yanada ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan,

yosh avlodni qutqaruvchilik faoliyatiga tayyorlash nafaqat dolzarb, balki strategik ahamiyatga ega vazifadir.

Yosh qutqaruvchilarni tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg'ulotlarga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Chunki aynan amaliy faoliyat orqali o'quvchilar real vaziyatlarga tayyorlanadi, tezkor va to'g'ri qaror qabul qilishni o'rganadi. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, jabrlanganlarga yordam berish, evakuatsiya tadbirlarini tashkil etish kabi ko'nikmalar muntazam mashg'ulotlar orqali mustahkamlanishi lozim.

Bundan tashqari, yosh qutqaruvchilarda jamoaviy ishlash, o'zaro yordam va mas'uliyat hissini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Favqulodda vaziyatlarda samarali harakat qilish ko'p jihatdan jamoaning uyg'un va muvofiqlashtirilgan faoliyatiga bog'liq. Shu sababli o'quvchilarni jamoa bo'lib ishlashga o'rgatish, ularda liderlik va tashabbuskorlik fazilatlarini rivojlantirish zarur.

Psixologik tayyorgarlik ham ushbu jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Yosh qutqaruvchilar stressli vaziyatlarda o'zini yo'qotmasdan, sovuqqonlik bilan harakat qila olishi kerak. Buning uchun ularda ruhiy barqarorlikni shakllantirish, qo'rquvni yengish va o'ziga ishonchni oshirish muhimdir.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali yosh qutqaruvchilarni tayyorlash samaradorligini yanada oshirish mumkin. Interaktiv vositalar, simulyatsion dasturlar va treninglar o'quvchilarning bilimini chuqurlashtiradi hamda amaliy ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, yosh qutqaruvchilarni tayyorlash jamiyatda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish, inson hayotini asrash va favqulodda vaziyatlarda yo'qotishlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bois ushbu yo'nalishni rivojlantirish, ta'lim tizimida keng joriy etish va doimiy takomillashtirib borish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi. Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha qo'llanmalar.
2. Yo'ldoshev J. G., Usmonov S. A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: O'qituvchi, 2004.
3. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. — Toshkent: Fan, 2010.
4. Ishmuhamedov R. J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish. — Toshkent, 2008.
5. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha metodik tavsiyalar.
6. UNESCO. (2019). *Emergency Education and Safety Training*.